

บทที่ 5

สรุปผล และอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” สามารถสรุปผลการศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ของ James N. Rosen (1969 : 7) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “ปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกประเทศต่างก็มีอิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลของประเทศใดประเทศหนึ่ง ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่งออกไป” มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ปัจจัยในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. บทสรุป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

สรุปผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยสำคัญที่เกิดจากความต้องการ หรือ เหตุผลจากระบบภายในประเทศจีนเอง ปัจจัยภายในที่ทำให้จีนต้องการเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เป็นเพราะปัจจัยภายใน 4 ประการด้วยกันคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านพลังงาน ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยด้านเสถียรภาพการเมืองภายใน

1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้จีนเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน นับย้อนตั้งแต่ ค.ศ. 1979 ประเทศจีนได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศครั้งสำคัญ จากการพัฒนาแบบก้าวกระโดดและการพัฒนาตามแนวทางลัทธิเหมาที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นการพัฒนาตามนโยบาย 4 ทันสมัย (Four Modernization) ของเติ้งเสี่ยวผิง คือการพัฒนาการเกษตร การศึกษา อุตสาหกรรม และการทหารของประเทศ ยุทธศาสตร์ของการบรรลุตามแนวทาง 4 ทันสมัยคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวในช่วงการใช้นโยบายแบบก้าวกระโดดที่ผลออกมาไปสู่ความสูญเสีย ลื่นเปลื้องของทุนทรัพยากร และแรงงานจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพียงด้านเดียว โดยละเอียดและมองข้ามพื้นฐานและความพร้อมของอุตสาหกรรมภายในประเทศซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นอุตสาหกรรมเบาและแรงงานส่วนมากอยู่ในภาคเกษตรกรรม ยุทธศาสตร์ของนโยบาย 4 ทันสมัยนำไปสู่การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการเกษตรแบบยังชีพที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในพื้นที่เมืองของตนเท่านั้น สู่อุตสาหกรรมเพื่อการผลิตและบริโภคภายในประเทศซึ่งทำให้ชาวจีนสามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอ โดยมีคำขวัญที่ว่า “กินอิ่ม นอนอุ่น” และเริ่มวางรากฐานอุตสาหกรรมในทุกๆด้านอย่างสมบูรณ์ เพื่อพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นรัฐบาลจีนดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารหน่วยงานจากการประกอบการโดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ เช่น วิชากิจต่างๆ มาสู่การลงทุนร่วมระหว่างการลงทุนจากต่างประเทศกับการลงทุนโดยรัฐ และนำไปสู่การเพิ่มการประกอบการโดยภาค เอกชนมากขึ้นโดยลำดับ

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา การดำเนินตามแนวทางนโยบาย 4 ทันสมัยได้นำไปสู่ ยุทธศาสตร์ที่จะทิ้งบทบาทของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในการสร้างแรงจูงใจทางการผลิต รวมทั้งลดบทบาทชาวนาในการเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจลง แต่เป็นเน้นการพัฒนาต่อออกจากรากฐานเดิมที่มีอยู่ ผลที่ตามมาของการใช้นโยบาย 4 ทันสมัยที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ การขยายและการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบการคมนาคมขนส่ง การโทรคมนาคม ระบบไฟฟ้าและพลังงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานการเติบโตของอุตสาหกรรมอื่นๆ ภายในประเทศอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา

นับถึงปัจจุบันความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนปรากฏเด่นชัดทั้งในด้านตัวเลขทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมที่เติบโตอย่างต่อเนื่องและการขยายตัวของเมืองตามชายฝั่งทะเลตะวันออกที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง คือ เซินเจิ้น เซี่ยเหมิน จูไห่ ชัวเถา กวางโจว และชัวเถา รวมไปถึงการสร้างให้เซี่ยงไฮ้เป็นศูนย์กลางทางการเงินแห่งใหม่ของโลก ผลจากความเจริญเติบโตของเมืองตามชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ทำให้เมืองตอนในและ

เมืองฝั่งตะวันตกที่ไม่ติดชายทะเลของจีนกลายเป็นตลาดส่งแรงงานและวัตถุดิบสู่เมืองทางตะวันออก และในเวลาเดียวกันความได้เปรียบเรื่องต้นทุนได้ทำให้ทุนจำนวนมากไหลจากภายในและต่างประเทศ เริ่มหันเหมาสนใจลงทุนย้ายฐานการผลิตในเมืองทางตะวันตกมากขึ้นซึ่งรวมไปถึง เมืองในมณฑลยูนนาน มณฑลเสฉวน และเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี ซึ่งอยู่ใกล้ทาง ภูมิศาสตร์และมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง การพัฒนาทาง เศรษฐกิจในมณฑลทางตอนในของจีน ซึ่งได้แก่ มณฑลยูนนาน และเขตปกครองตนเองชนชาติ จ้วงกวางสี จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

รัฐบาลจีนได้วางนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับมณฑล เพื่อวางแผน ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ถึงขั้นบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับ 5 ปี นับตั้งแต่ฉบับที่ 10 - 12 ทั้งยังเป็นหนึ่งในวาระการประชุมของการประชุม ใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นประจำทุกปี (National Development and Reform Commission, 2010)

ผลจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในจีน เมืองทางตะวันตก มีความเจริญและพัฒนากลายเป็นฐานการผลิตเพื่อการส่งออกแห่งใหม่ ยุทธศาสตร์ของจีน ในระดับประเทศและระดับมณฑลต่างเห็นร่วมกันว่า ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีศักยภาพ ในการเป็นเส้นทางการค้าเพื่อส่งสินค้าของจีนไปต่างประเทศได้ และในขณะเดียวกันยังเป็นโอกาส ในการเป็นตลาดสำหรับสินค้าจีนเช่นเดียวกัน

1.2 ปัจจัยด้านพลังงาน

พลังงานนับเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีน กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงปัจจุบันจีนใช้พลังงานมากเป็นอันดับที่ 2 ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา (International Rivers, 2008) ผลประโยชน์ที่สำคัญของจีนด้านพลังงานสรุปได้ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรกความต้องการพลังงานเพื่อตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมในพื้นที่มณฑลทางตอนใต้ การที่จีนพยายามเข้ามามีบทบาทในแม่น้ำโขง เพราะ เล็งเห็นถึงผลประโยชน์จากการใช้แม่น้ำโขงเพื่อการพลังงาน จีนเป็นประเทศที่มีเขื่อนมากที่สุดในโลกจากจำนวนเขื่อนขนาดใหญ่ที่ก่อสร้างแล้วราว 45,000 แห่งทั่วโลก (International Rivers, 2008) คณะกรรมการเขื่อนโลก (World Commission on Dams : WCD) ระบุว่า มีเขื่อนครั้งหนึ่ง อยู่ในประเทศจีน หรือประมาณ 25,800 แห่ง แต่ประเทศจีนยังมีแผนขยายการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ เพิ่มขึ้นกว่าสองเท่าจากกำลังผลิตปัจจุบัน เป็น 250,000 เมกกะวัตต์ ภายในปี ค.ศ. 2020 เท่ากับว่า มีโครงการเขื่อนอีกมากมายที่กำลังจะกั้นแม่น้ำที่เหลืออยู่เพียงไม่กี่สายในประเทศจีน (International Rivers, 2008) พลังงานนอกจากจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนอุตสาหกรรมและการเจริญเติบโตทาง

เศรษฐกิจของจีนแล้วในแผนงานของคณะกรรมการปฏิรูปและพัฒนาารัฐ (State Reform and Development Commission : SRDC) องค์หลักของรัฐบาลที่ทำหน้าที่วางแผนผลิตไฟฟ้า ระบุว่าศักยภาพในการผลิตไฟฟ้าของมณฑลยูนนานที่มีมากกว่าประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง จะส่งผลให้มณฑลยูนนานจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกพลังงานรายใหญ่ในประเทศจีนไปยังมณฑลอื่นๆ รวมถึงการส่งออกไฟฟ้าไปยังประเทศต่างๆ ในภูมิภาค

ประเด็นที่สอง คือ เรื่องความมั่นคงในการขนส่งพลังงาน เดิมทีการขนส่งพลังงานจีนพึ่งพิงช่องแคบมะละกาเป็นหลัก แต่ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบและปัญหาโจรสลัดในบริเวณดังกล่าว อีกทั้งคู่ปรับของจีนคือ สหรัฐอเมริกาได้ส่งเรือลาดตระเวนในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้จีนเริ่มหันเหความสนใจเรื่องการขนส่งพลังงานโดยการสร้างท่อขนส่งน้ำมันจากเมืองท่าชิตะเวในพม่า เข้าสู่คุนหมิง เมืองหลวงของมณฑลยูนนาน มณฑลทางตอนใต้ของจีน อีกทั้งยังเป็นการรองรับการขนถ่ายพลังงานจากแอฟริกาและตะวันออกกลาง ดังนั้นหากจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ผ่านการเข้าไปให้ความช่วยเหลือและสร้างเสถียรภาพที่มั่นคงให้อนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ย่อมเท่ากับเป็นการสร้างหลักประกันทางพลังงานของจีนเช่นเดียวกัน

1.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 จีนได้เริ่มเข้าไปสำรวจและลงทุนกิจการเหมืองแร่ในประเทศต่างๆรอบกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศเช่นใน เวียดนาม ลาว และกัมพูชา เริ่มสงบลง ภายหลังสงครามประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรและวัตถุดิบจำนวนมาก จีนได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการนำเข้าทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สินแร่โลหะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแร่เงิน แร่อะลูมิเนียม บอกลไซต์ และทองคำ เพื่อใช้เป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีน

รัฐบาลจีนได้สนับสนุนทั้งทางการเงินและนโยบายให้บริษัทเอกชนดำเนินการเข้าไปประมูลและรับสัมปทานโครงการขุดเจาะ และสำรวจทรัพยากรธรรมชาติรูปแบบต่างๆ ในประเทศกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เช่น แร่เงิน แร่อะลูมิเนียม บอกลไซต์ และแร่เหล็ก ล้วนแล้วแต่เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับอุตสาหกรรมหนักของจีน การรักษาศักยภาพในการแข่งขันของจีนในระยะยาวจึงจำเป็นต้องอาศัยแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพและราคาถูกซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ภูมิศาสตร์ อนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงจึงนับเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจ

1.4 ปัจจัยด้านเสถียรภาพการเมืองภายใน

ประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง เป็นอาณาบริเวณสำคัญที่มีผลต่อการช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนได้ แม้ประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

จะไม่ใช้ประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจีน เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือเกาหลีใต้ แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีนที่สำคัญยิ่งในกรณีนี้คือ การใช้ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนามณฑลตอนใต้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสี ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายแก้ไขปัญหาคอขวดของระดับการพัฒนาระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคตะวันตก ซึ่งอาจนำมาซึ่งปัญหาการเมือง สังคม ความแตกแยกของชนชาติที่รุนแรง การเร่งการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมจึงเป็นประเด็นสำคัญหลักที่รัฐบาลจีนกำลังดำเนินการผลักดัน ซึ่งนอกจากต้องพัฒนาภายในประเทศแล้ว การเปิดความสัมพันธ์และสร้างบรรยากาศการค้าการลงทุนให้เกิดขึ้นในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงผ่านการเข้าไปให้ความช่วยเหลือพัฒนา สร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อให้อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงกลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญซึ่งจะส่งผลกลับมาต่อการเร่งการพัฒนามณฑลตอนใต้ให้รวดเร็วมากขึ้น

2. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่เกิดจากความต้องการ หรือ เหตุผลจากระบบระหว่างประเทศสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบระหว่างประเทศที่ทำให้จีนต้องเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ในงานวิจัยนี้พบว่าระบบการเมืองระหว่างประเทศและท่าทีของสหรัฐอเมริกาและอินเดียเป็นปัจจัยภายนอกสำคัญที่ทำให้จีนต้องเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของจีน ดังนั้น จีนจึงพยายามมีบทบาทในภูมิภาคนี้เพื่อลดทอนอำนาจของมหาอำนาจอื่น เช่น ในทศวรรษที่ 1950 จีนสนับสนุนการต่อต้านเจ้าอาณานิคมในอินโดจีน ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 จีนให้ความช่วยเหลือแก่เวียตนามเหนือและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ เพื่อต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ในทศวรรษที่ 1970 จีนหันไปสร้างแนวร่วมกับองค์การอาเซียนเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต แต่ก็ขัดแย้งกับมิตรเก่าอย่างเวียตนามในกรณีการรุกรานกัมพูชา และอีกเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้จีนเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อเข้ามาใกล้ชิดประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงคือ การชุมนุมทางการเมืองที่หน้าจัตุรัสเทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 ที่จบลงด้วยความสูญเสีย การประณามและถูกกีดกันจากประชาคมระหว่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในโลกละตะวันตก ส่งผลให้จีนได้รับการประณามจากประชาคมโลก จีนจึงต้องแสวงหาพันธมิตรเพื่อการดำรงสถานภาพของตนในระบบระหว่างประเทศยุคใหม่ และในขณะนั้นเอง ประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมไปถึงอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ก็ไม่ได้แสดงท่าทีต่อต้านหรือประณามเหตุการณ์ดังกล่าวแต่ประการใด

ต่อมาภายหลังยุคสงครามเย็น อนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงยังคงความเป็นที่สนใจในมิติทางด้านเศรษฐกิจของ สหรัฐอเมริกา รวมถึง ญี่ปุ่นและจีน ด้วย โดยประเทศมหาอำนาจทั้งสามล้วนแสดงท่าทีด้วยการเสนอความช่วยเหลือด้านการเงินและด้านวิชาการ ผ่านองค์กร และโครงการต่างๆ อาทิ ธนาคารพัฒนาเอเชีย และโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub Region : GMS) ทว่าท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 2008 -2010 ได้ทำให้อิทธิพลของสหรัฐและญี่ปุ่นลดลงไปมาก ตรงข้ามกับจีนที่เศรษฐกิจยังคงขยายตัวอย่างแข็งแกร่งและร้อนแรง จีนได้ขยายการลงทุนและให้ความช่วยเหลือประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นเป็นลำดับหนึ่งตั้งแต่นั้นปี ค.ศ. 2010

3. ปัจจัยเสี่ยงในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจุบันจีนเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ต่อประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง จีนเป็นประเทศผู้ให้กู้รายใหญ่ที่สุดแก่กัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ขายอาวุธยุทโธปกรณ์รายใหญ่ที่สุดแก่พม่า กัมพูชาและลาว อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือทางการฝึกกำลังพลและการพัฒนาระบบอาวุธแก่พม่าและลาว จีนเป็นผู้ได้รับสัมปทานในการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในกัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ลงทุนปลูกสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมันขนานใหญ่ในเขตภาคเหนือของลาวและกัมพูชา จีนเป็นผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอในกัมพูชาและลาว สินค้าจีนไหลบ่าท่วมตลาดที่อยู่ติดชายแดนพม่า ลาว เวียดนาม รวมทั้งตลาดในเขตชายแดนของประเทศไทยทุกแห่ง จำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักในทุกประเทศของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ทว่าท่ามกลางบทบาทที่เพิ่มบทบาทมากขึ้น ปัญหาสำคัญที่น่าเป็นห่วงและถูกจับได้ว่า เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 2 ประการดังต่อไปนี้

ประการแรก คือ เรื่องเขื่อนและสิ่งแวดลอมในแม่น้ำโขง จีนมีประเด็นปัญหากับแม่น้ำโขงเพราะโครงการพัฒนา 2 ลักษณะคือ การพัฒนาเส้นทางเดินเรือ ต้องระเบิดเกาะแก่งในลำน้ำ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่ใหญ่กว่าคือ การสร้างเขื่อนบนลำน้ำโขงของจีน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อกระแสน้ำและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับกระแสน้ำและสิ่งมีชีวิตในแม่น้ำทำให้ประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงต้องตกอยู่ในความเสี่ยงอย่างมาก ในอันที่จะต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการลงทุนที่ได้มีการทำลายทรัพยากรและสภาพแวดล้อมธรรมชาติไปอย่างกว้างขวางจากบริษัทของจีน ในอนาคตหากปล่อยให้การจัดการเขื่อนและสิ่งแวดลอมกระทำโดยบริษัทเอกชนจีน โดยขาดความเอาใจใส่

ต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จะส่งผลต่อภาพลักษณ์ และค่านิยมเงินที่จะมีโอกาสเป็นลบมากขึ้น

ประการที่สอง คือ การเคลื่อนย้ายประชากรจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพม่า กัมพูชา ลาวและเวียดนามจำนวนมากขึ้น การเคลื่อนย้ายประชากรนี้มีผลในทางลบต่อชุมชนต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ปรากฏว่ามีการขัดแย้งระหว่างคนจีนอพยพกับคนท้องถิ่นพม่า ลาวและเวียดนาม

การเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากของจีน แม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้ามาค้าขายลงทุนในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่ด้วยประวัติศาสตร์ ทัศนคติ และ บทบาทอิทธิพลของจีนที่มีมากกว่า การเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากลงมาในภาคเศรษฐกิจ ย่อมทำให้ผู้นำประเทศรวมไปถึงประชาชนในพื้นที่ส่วนหนึ่งมีความกังวลและหวาดระแวงจากการถูกรบกวนทางเศรษฐกิจหรือการถูกแย่งอาชีพและที่ทำกินจากการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ของชาวจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยภายในที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง สามารถแบ่งได้เป็น 4 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ, ปัจจัยด้านพลังงาน ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยด้านเสถียรภาพการเมืองภายใน โดยจะอภิปรายผลการศึกษิตตามแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1980-2010 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาคการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศสู่การผลิตเพื่อการส่งออก เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมและภาคการบริการอย่างรวดเร็วในมณฑลและเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออก รัฐบาลจีนวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการส่งออกและสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ การรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับร้อยละ 8 ต่อปีโดยเฉลี่ยนับเป็นเป้าหมายสำคัญของนโยบายของรัฐบาลจีน (National Development and Reform Commission, 2010) ดังนั้นภาคเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกของจีนนับเป็นพลังงานสำคัญในการกระตุ้นอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การรักษาศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจคือ การแข่งขันเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าในระยะยาวฐานการผลิตสินค้าของจีนจึงมีความจำเป็นต้องย้ายไปยังภูมิภาคที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า พื้นที่มณฑลตอนใต้ของจีน

นับเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกสินค้า เพราะมีค่าแรงงานไม่สูงมาก และได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลมณฑลของจีน การเร่งพัฒนาพื้นที่มณฑลตอนใต้ของจีน รัฐบาลจีนจึงจำเป็นต้องเข้าไปส่งเสริมการลงทุนทั้งโดยทางตรงและผ่านการเข้าไปให้ความช่วยเหลือในรูปแบบการให้ทุนสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในประเทศกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จึงเป็นไปเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนามณฑลตอนใต้ของจีน ซึ่งจะเกี่ยวโยงไปถึงการรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมของประเทศ

ผลการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า ความช่วยเหลือด้านการสร้างโครงสร้างพื้นฐานของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เป็นการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการค้าระหว่างประเทศของบริษัทจีน ความช่วยเหลือระหว่างประเทศจากจีนนั้นจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนจากจีนที่จะเข้ามาพร้อมกันด้วย ทุนจากจีนถือว่าเป็นทุนข้ามชาติขนาดใหญ่ที่จะมีบทบาทและอิทธิพลในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับแนวคิดความช่วยเหลือระหว่างประเทศของธารทอง ทองสวัสดิ์ (2531) โดยจัดความช่วยเหลือของจีนที่มีต่ออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเป็นความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือประเภทนี้เกิดขึ้นจากฐานความเชื่อที่ว่าประเทศด้อยพัฒนามีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่ต่ำมาก การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจะช่วยเร่งให้ประเทศด้อยพัฒนา พัฒนาเศรษฐกิจได้รวดเร็วกว่าขึ้น ตามแนวคิดความช่วยเหลือระหว่างประเทศเชื่อว่า เป็นการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อมุ่งหวังวัตถุประสงค์ทางการเมือง แต่ในกรณีของความช่วยเหลือจากจีนนั้น เป็นความช่วยเหลือเพื่อมุ่งหวังวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและภายในประเทศจีนเองด้วย นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ต่อไป

ผลการศึกษาในเรื่องความช่วยเหลือและบทบาททางเศรษฐกิจของจีน สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้และความมั่นคงของ Frost (2008 : 112-114) ซึ่งพบว่าปัจจัยสำคัญคือความมั่นคงและเสถียรภาพทางสังคม โดยการรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้สูงอย่างต่อเนื่องเป็นนโยบายสำคัญที่สุดที่รัฐบาลปักกิ่งให้ความสำคัญ ดังนั้นการสร้างสภาวะสันติภาพให้เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จะช่วยส่งเสริมการขยายตัวของการค้าการลงทุนและการพัฒนาให้กับพื้นที่ทางตอนใต้ของจีนเช่นเดียวกัน ในระยะยุทธศาสตร์ของจีนคือเมื่อประเทศต่างๆคลายความวิตก กังวลจากการครอบงำของจีนแล้ว รัฐบาลปักกิ่งจะเป็นผู้นำเข้าไปให้ความช่วยเหลือ พัฒนา และสร้างสรรค์บรรยากาศสันติภาพ ความกลมกลืนเป็นหนึ่งให้เกิดขึ้นระหว่างจีนกับอนุภูมิภาค

ลุ่มแม่น้ำโขง เป้าหมายสำคัญของจีนคือการพัฒนาไปพร้อมๆกัน ข้อมหมายถึงชัยชนะของจีนและอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ผลการศึกษาในประเด็นเดียวกันนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยมใหม่ของ Waltz (1979 : 93) ซึ่งเชื่อว่า ผลประโยชน์ของรัฐในสภาวะอนาธิปไตยได้ ส่งผลให้รัฐต้องปกป้องตนเอง ด้วยการแสวงหาอำนาจและความมั่นคงจากรัฐข้างเคียงที่อ่อนแอกว่าหรืออาจเป็นการเข้าไปควบคุม สถาปนาความมั่นคงและอิทธิพลของรัฐตนในพื้นที่ของรัฐอื่นๆที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ อาจเพื่อขัดขวางหรือสกัดกั้นการขยายอำนาจของรัฐอื่นที่มีศักยภาพสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพื่อรักษาสถานะเดิมของรัฐเอาไว้ ในกรณีของจีนเช่นเดียวกันสามารถวิเคราะห์ได้จากการแสดงออกมาในรูปแบบ นโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจของจีนตอนใต้จึงมุ่งเข้ามาลงทุนและพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งการขนส่งทางถนนและการขนส่งในระบบราง โดยมีเป้าหมายคือตลาดภายในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งนับมีกำลังซื้อพอสมควรเช่น ไทย และเวียดนาม พร้อมทั้งเป็นการรองรับการขยายตัวของการลงทุนในต่างประเทศของจีน อีกเป้าหมายคือการเชื่อมโยงเส้นทางเหล่านั้นเข้ากับท่าเรือน้ำลึกของทุกประเทศในอนุภูมิภาคนี้และสร้างระบบขนส่งทางท่อของน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการขนส่งสินค้าของจีน และยังเป็น การลดความเสี่ยงในการเดินเรือในระยะไกล ซึ่งในส่วนนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศเพื่อเป็นหลักประกันการขนส่งพลังงานและทรัพยากรอันเป็นปัจจัยหลักของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งในระดับนโยบายเป็นผลประโยชน์หลักแห่งชาติของจีน

2. ปัจจัยด้านพลังงาน

ผลการศึกษาพบว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระหว่างทศวรรษที่ 1980-2010 ส่งผลให้ความต้องการใช้พลังงานภายในประเทศเพื่อสนับสนุนภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรมของจีนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นโยบายหลักของรัฐบาลจีนจึงต้องการแสวงหาแหล่งพลังงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงทางพลังงาน

การเลือกผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อนเป็นตัวเลือกสำคัญที่รัฐบาลจีนให้ความสำคัญ ความสนใจ รัฐบาลจีนได้วางแผนการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อนตามแนวแม่น้ำที่สำคัญทั่วประเทศ รวมไปถึงแม่น้ำหลานชาง หรือแม่น้ำโขง รัฐบาลจีนเห็นความสำคัญของศักยภาพในการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อน นอกจากจะลงทุนสร้างเขื่อนในพื้นที่แม่น้ำโขงส่วนของจีนแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินการเข้าไปลงทุนและดำเนินการสร้างเขื่อนในประเทศกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยผ่านบริษัทเอกชนของจีน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนและนโยบายจากรัฐบาลจีน แม้พบว่า มีเสียงเรียกร้องคัดค้านจากภาคประชาสังคมของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งได้รับ

ผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อน แต่พบว่ามีผลตอบรับจากรัฐบาลจีนต่อปฏิบัติการดังกล่าวน้อย เพราะการดำเนินการก่อสร้างและการบริหารงานโครงการต่างๆ อยู่ภายใต้การบริหารของ บริษัทเอกชนของจีนมิได้อยู่ภายใต้ในนามรัฐบาลจีน รัฐบาลวางนโยบายให้บริษัทเอกชนของจีน เป็นผู้ดำเนินการเข้าไปลงทุนและจัดการโครงการด้านพลังงาน ในขณะที่รัฐบาลจะเข้าไปสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆในพื้นที่ การดำเนินกิจการด้านการจัดการพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ในส่วนการดำเนินงานของจีนตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2006 เป็นต้นมาบริษัทพลังงานของจีนชื่อ ไชน่า หวันอิง กรุ๊ป (China Huaneng Group) ซึ่งเป็นบริษัทผลิตไฟฟ้าเอกชนได้รับ สิทธิในการพัฒนา แม่น้ำหลานชาง โครงการประกอบด้วยเขื่อน 8 แห่ง เงินทุนหลักของอภิมหาโครงการ ส่วนใหญ่ ได้รับการสนับสนุนจากรธนาคารพัฒนาประเทศจีน (Chinese Development Bank) ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ แล้วพบว่า จีนเป็นประเทศที่ต้องการใช้พลังงานในอัตราที่สูงมาก ดังนั้นจึงต้องหาแหล่งพลังงาน ทดแทนเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในประเทศและภาคการผลิตเพื่อการส่งออก

ดังนั้นแม้กระทั่งรัฐบาลของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงเองก็ไม่ได้ แสดงท่าทีคัดค้านหรือแสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินงาน โครงการดังกล่าวอย่างชัดเจน สาเหตุ เป็นเพราะทุนและความช่วยเหลือจำนวนมากที่จีนเข้าไปลงทุนในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง The Water Politics of China and Southeast Asia : Rivers, Dams, Cargo Boats and the Environment ของ Milton Osborne ซึ่งศึกษาผลกระทบจากการใช้แม่น้ำโขงของจีนต่อประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง พบว่า การก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ของจีนกั้นแม่น้ำโขงตอนบน และการเปิดเส้นทางแม่น้ำโขงสำหรับการขนส่งสินค้า ด้วยเรือบรรทุกขนาดใหญ่ จะส่งผลให้วิถีชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ทางระบบ นิเวศวิทยาของรัฐชายฝั่งแม่น้ำโขงตอนล่างทั้ง 5 ประเทศ จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง แต่ประเทศตอนล่างทั้ง 5 ประเทศจะไม่สามารถแสดงความไม่พอใจหรือคัดค้านการดำเนินโครงการ เกี่ยวกับแม่น้ำโขงของจีนได้ เพราะมีผลประโยชน์มหาศาลที่จีนและประเทศตอนล่างแม่น้ำโขง ทั้ง 5 ประเทศมีร่วมกัน (Osborne. 2004)

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง The Politics of Environment in Southeast Asia : Resources and Resistance ซึ่งเป็นงานวิจัยของ Asia Research Centre on Social, Political and Economic Change, Murdoch University, Western Australia โดย Philip Hirsch และ Carol Warren ศึกษาการจัดการทรัพยากรในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง พบว่า จีน เป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจสูงในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง การจัดการหรือการดัดศักยภาพ ของทรัพยากรมาในแม่น้ำโขงมาใช้จีนเป็นประเทศสำคัญที่มีส่วนร่วมใช้ทรัพยากร โดยอาศัยบทบาท ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การพัฒนาและการก่อสร้างโครงการต่างๆ เช่น ท่าเรือ หรือ ถนน

จีนจะเป็นผู้ลงทุนและมีความตกลงร่วมใช้ทรัพยากรนั้นๆร่วมกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่ในด้านการใช้ประโยชน์จีนจะได้ผลประโยชน์จากการใช้งานทรัพยากรมากกว่า โดยในงานวิจัยนี้จะเปรียบเทียบกับแม่น้ำสาละวิน ซึ่งจะเห็นความเหมือนกันในแง่ของบทบาทของจีนที่มีต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากความต้องการด้านพลังงานและทรัพยากรจากจีนแล้ว การจัดการพลังงานและทรัพยากรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงยังมีความสลับซับซ้อนและมีตัวแสดงอื่นๆอีกมาก (Hirsch and Warren. 1998)

ผลการศึกษาในเรื่องเขื่อนของจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง สอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง Aspects Behind Differences in Two Agreements Adopted by Riparian Countries of the Lower Mekong River Basin ตีพิมพ์ใน Journal of Comparative Policy Analysis : Research and Practice ของ Mikiyasu Nakayama ซึ่งศึกษาเรื่องสนธิสัญญาใช้น้ำร่วมกันระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง พบว่าประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเคยมีการทำสนธิสัญญาใช้น้ำร่วมกันตั้งแต่ในปี 1975 และในภายหลังมีการทำสนธิสัญญาใช้น้ำร่วมกันฉบับใหม่ในปี 1999 ซึ่งในสนธิสัญญาใช้น้ำร่วมกันฉบับใหม่นี้ พบปัญหาสำคัญคือ ไม่สามารถผูกพันให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามได้ จากการศึกษาพบว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างจริงจังถ้าหากกระตือรือร้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกในกลุ่มสนธิสัญญามีความแตกต่างกันมาก และบริบททางเศรษฐกิจและการเมืองที่แตกต่างกันยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการเจรจาต่อรอง ข้อตกลงการใช้น้ำร่วมกันของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ในทางปฏิบัติอาจจะถูกแทรกแซงหรือละเมิดข้อตกลงจากผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่เกิดจากบทบาทของประเทศที่มีเศรษฐกิจเหนือกว่าประเทศอื่นๆในกลุ่ม (Nakayama. 1999 : 293-308)

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจาก Mikiyasu Nakayama (1999 : 293-308) พบว่า นอกจากปัญหาความเป็นเอกภาพในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และความช่วยเหลือจํานวนมากจากรัฐบาลจีนซึ่งสร้างความไม่เท่าเทียมในการเจรจาระหว่างจีนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงแล้ว ทุนข้ามชาติจากบริษัทระหว่างประเทศซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนที่เข้ามาลงทุนรับสัมปทานในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อนและจัดการทรัพยากรยังนับเป็นอุปสรรคสำคัญ

ต่อการจัดการพลังงานและทรัพยากรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลจีนมีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก การรักษาความได้เปรียบและรักษาสภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของจีนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ความร่วมมือ

ด้านอะลูมิเนียม จีน-ลาว (Sino-Lao Aluminum Corporation) จากจีนที่เข้ามาลงทุนด้านเหมืองแร่ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้พบว่า มีบริษัทขนาดใหญ่ระหว่างประเทศจำนวนมากเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาพลังและกิจการทรัพยากรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อาทิเช่น กลุ่มบริษัท ROXWELL Corporation จากประเทศมาเลเซียซึ่งไม่เพียงจะได้ขออนุญาตสำรวจหาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในเขตแขวงจำปาสักและแขวงสาละวันเท่านั้น หากยังได้ขออนุญาตขยายพื้นที่สำรวจ ให้ครอบคลุมไปถึงแขวงเซกองและแขวงอัตตะปือในเขตใต้สุดของลาวซึ่งติดต่อกับชายแดนกับประเทศ เวียดนามและกัมพูชาอีกด้วย กลุ่มบริษัทพลังงานซาลาแมนเดอร์ (Salamander Energy) จากประเทศ อังกฤษเป็นผู้ดำเนินการสำรวจหาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในเขตแขวงสะหวันนะเขตและแขวง สาละวัน ซึ่งมีพื้นที่สำรวจกว้างถึง 31,000 ตารางกิโลเมตร การดำเนินงานของบริษัทเอกชนของจีน อยู่ภายใต้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณและนโยบายจากรัฐบาลจีน บทบาทที่สำคัญอีกด้าน ของรัฐบาลจีนคือ การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคมขนส่งในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง นับหนึ่งเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการขนส่ง วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ของจีนจากประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง การศึกษาเรื่องบทบาททางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จึงมีตัวแปรและตัวแสดงจำนวนมากที่มีความเกี่ยวข้องกัน

ผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องบทบาททางเศรษฐกิจของจีน ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงของ ทรงฤทธิ์ โพนเงิน (2552 : 67-86) ซึ่งพบว่า การขยายตัวของ บทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ในด้านความช่วยเหลือในการ ก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน แท้จริงแล้วเป็นการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของทุนจากจีนที่เข้า มาจำนวนมากในอนุภูมิภาคนี้ จีนได้เข้าไปมีบทบาทเป็นประเทศผู้ลงทุนสำคัญในหลายประเทศ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น ในลาว สำหรับโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของจีนอยู่ในลาวในเวลานี้ ก็คือการซื้อกิจการเหมืองแร่ทองคำและทองแดงที่เมืองวีละบูลีและเมืองเซโปนใน เขตแขวงสะหวันนะเขตคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 1,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การสร้างเมืองใหม่และเขตการค้าเสรี สามเหลี่ยมคำที่เมืองต้นผึ้งในแขวงบ่อแก้ว การก่อสร้างชุมชนชาวจีนที่เรียกกันว่า China Town ในเขตนครเวียงจันทน์ โครงการเหมืองแร่บ็อกไซต์และโรงงานอะลูมิเนียมในเขตภาคใต้และ ในเขตแขวงภาคเหนือของลาวนั้น การลงทุนส่วนใหญ่ของจีนก็เน้นหนักในภาคการเกษตร เช่น โครงการปลูกยางพารา ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง และชา ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ปรากฏว่ากลุ่มทุนจีน ได้รับสัมปทานสิทธิในการเช่าที่ดิน จากรัฐบาลลาวรวม ทั้งได้ส่งเสริมให้เกษตรกรลาวทำการปลูก พืชเศรษฐกิจเหล่านี้ สภาพการณ์การขยายการลงทุนในทุกกลุ่มสาขาเช่นนี้ เป็นบทบาททางเศรษฐกิจ ของจีนที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทั้งใน พม่า เวียดนาม และกัมพูชา หรือแม้แต่ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน

4. ปัจจัยด้านเสถียรภาพการเมืองภายใน

ผลการศึกษาพบว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ 1980-2010 ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเมืองและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจีนในมณฑลและเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออก ในทางกลับกันเป็นสัญลักษณ์ของการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนในมณฑลตอนในของประเทศ ด้วยภูมิศาสตร์ของอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงที่ติดกับมณฑลตอนใต้ของจีนซึ่งได้รับผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจน้อย ทั้งยังเป็นพื้นที่ของชนชาติส่วนน้อยของประเทศ รัฐบาลจีนวางแผนการพัฒนามณฑลตอนใต้ไปพร้อมกับการส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง การเข้าไปเสริมบทบาททางด้านเศรษฐกิจของจีนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จึงเป็นการกระตุ้นให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจในมณฑลตอนใต้ของจีนสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น การสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาและการกระจายรายได้ย่อมเป็นหลักประกันความมั่นคงและเสถียรภาพภายในประเทศของจีน

ผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงของ เจียน ชีระวิทย์ (2549 : 21-23) ซึ่งพบว่าสันติภาพในกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นปัจจัยสำคัญที่รัฐบาลปักกิ่งให้ความสำคัญในฐานะประตูหลังบ้านที่อ่อนไหวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง แม่น้ำโขงจึงเป็นความมั่นคงของประเทศจีนที่สำคัญ หลังการเปิดประเทศสู่ระบบทุนนิยมเศรษฐกิจ ช่องว่างของรายได้ของคนรวยทางภาคตะวันออกติดกับทะเล กับคนจนในมณฑลตอนใน แตกต่างกันอย่างชัดเจน ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ นับเป็นปัญหาใหญ่ที่ขัดกับหลักการของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความชอบธรรมในการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งสะท้อนไปถึงความมั่นคงของรัฐบาลจีนไปพร้อมๆกัน การเร่งพัฒนาพื้นที่มณฑลตอนใต้ โดยการสนับสนุนการเติบโตของเพื่อนบ้านตอนใต้ คือ อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคงนับเป็นเรื่องสำคัญมาก

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ เจียน ชีระวิทย์ พบว่าเมื่อวิเคราะห์ด้านการเมืองภายในประเทศ แม้จีนจะเปิดรับเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่หลักการประการสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้คือ จีนยังคงปกครองในระบบคอมมิวนิสต์ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย ภายใต้หลักการและอุดมการณ์ความเท่าเทียมของทุกคนขึ้นเป็นสำคัญ ในด้านผลประโยชน์ทางการเมืองภายในของจีน ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะตอบสนองความต้องการของจีนได้ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ติดต่อกับมณฑลจีนตอนใต้ ซึ่งยังเป็นเขตที่ยากจนและล้าหลังในการพัฒนาของจีน การพัฒนาอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในนัยหนึ่งก็คือการพัฒนามณฑลจีนตอนใต้ของจีนเช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาถึงความมั่นคงของชายแดนจีนกับความสัมพันธ์กับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2551 : 181) ซึ่งพบว่า การขยายความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเป็นแผนที่มีความสำคัญต่อการสถาปนาความมั่นคงตามแนวชายแดนจีนตอนใต้ ของรัฐบาลจีน เพราะภายใต้แนวคิดที่ว่า การสร้างสันติภาพ ให้เกิดขึ้นในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จะเป็นการเสริมสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีน โดยผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาและช่วยเหลือ ซึ่งนับเป็นบทบาทด้านการเมืองและเศรษฐกิจของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่จีนกำลังพยายามทำให้มากขึ้น

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ พบว่าการดำเนินนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศของรัฐบาลจีนที่ได้เริ่มลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังนับจากปี 1979 เป็นต้นมา ก็ได้ทำให้มณฑลยูนนานนั้นมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังน้อยกว่ามณฑลตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออกของจีนที่มีประสิทธิภาพการติดต่อกับโลกภายนอกมาช้านาน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการพัฒนา ระหว่างมณฑลภายในประเทศจีนเอง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้รัฐบาลจีนได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีฉบับที่ 10 และใช้มาต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 11¹ ด้วยการตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาพื้นที่มณฑลภาคตะวันตก ซึ่งรวมถึงยูนนานด้วยนั้น ให้เป็นประตูมุ่งสู่ใต้ของจีน ด้วยการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศอย่างครบวงจร กรอบความร่วมมือที่เกิดขึ้นโดยจีนเป็นผู้ริเริ่มเช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจรอบอ่าวเป่ย์ปู้ (Pan-Beibu Gulf Economic Cooperation : PBG) ก็เพื่อมุ่งพัฒนามณฑลจีนตอนใต้ทั้งยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีให้เป็นศูนย์กลางทางการค้าและการคมนาคมขนส่งระหว่างจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ด้านการค้าต่างประเทศนั้นทางการจีนก็ได้เปิดกว้างให้มีความสำคัญอย่างมากกับการขยายการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันคือ พม่า ลาว และเวียดนาม รวมทั้งสามารถล่องเรือตามแม่น้ำโขงเชื่อมโยงลงมาถึงไทยได้แล้วอีกด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามนโยบายรัฐบาลจีนที่กำหนดให้ ยูนนานเป็นมณฑลหน้าด่านเพื่อเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนซึ่งเป็นเป้าหมายในระดับภูมิภาคผ่านประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

5. ระบบการเมืองระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของจีน เมื่อพิจารณาจากการเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าและพลังงานทางทะเลที่มีความสำคัญมาก สินค้าจีนที่ส่งไปทวีปยุโรป และออสเตรเลีย รวมไปถึงน้ำมันและพลังงานธรรมชาติอื่นๆจากตะวันออกกลาง

ต้องพึ่งพาเส้นทางผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งอนุภูมิภาคนี้ยังเป็นแหล่งวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถใช้ตอบสนองภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี ทั้งในแง่ของการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เพื่อช่วงชิงบทบาทความเป็นผู้นำในอนุภูมิภาคนี้ ดังนั้น จีนจึงพยายามมีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนี้เพื่อลดทอนอำนาจของมหาอำนาจ

ผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาความสำคัญของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงต่อจีนของ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2553 : 8-9) ซึ่งอธิบายถึงความสำคัญของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงว่า อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์การทหาร โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็น ได้ถูกสหรัฐอเมริกากำหนดให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ตามนโยบายปิดล้อมจีน (Containment Policy) ซึ่งได้ดำเนินการเรื่อยมาถึงปัจจุบัน การที่จีนจะดำเนินความสัมพันธ์ใดๆกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงย่อมคำนึงถึงปัจจัยด้านความมั่นคงเป็นหลัก

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า นับตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ประเทศ จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ต่างให้ความสำคัญต่อพื้นที่บริเวณอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมาโดยตลอด โดยในยุคสงครามเย็นพื้นที่ดังกล่าวได้รับความสนใจจากสหรัฐอเมริกา ในมิติทางการเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความน่าหวงเกรงต่อความมั่นคงของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาอิทธิพลของจีนในยุคสงครามเย็น ของจุลชีพ ชินวรโร (2547 : 24-25) ซึ่งพบว่าอิทธิพลของจีนในช่วงสงครามเย็นที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเอเชียใต้ ไว้ว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของจีน ดังนั้น จีนจึงพยายามมีบทบาทในภูมิภาคนี้เพื่อลดอำนาจของมหาอำนาจอื่น เช่น ในทศวรรษที่ 1950 จีนสนับสนุนการต่อต้านอาณานิคมในอินโดจีน ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 จีนให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ เพื่อต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ในทศวรรษที่ 1970 จีนหันไปสร้างแนวร่วมกับองค์การอาเซียนเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต แต่ก็ขัดแย้งกับมิตรเก่าอย่างเวียดนาม ในกรณีการรุกรานกัมพูชา การเข้ามามีบทบาทความสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงจึงเพื่อหาพันธมิตรทางการเมืองเท่านั้น

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ จุลชีพ ชินวรโร พบว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของจีน ดังนั้น จีนจึงพยายามมีบทบาทในภูมิภาคนี้เพื่อลดทอนอำนาจของมหาอำนาจอื่น เช่น ในทศวรรษที่ 1950 จีนสนับสนุนการต่อต้านเจ้าอาณานิคมในอินโดจีน ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 จีนให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ เพื่อต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ในทศวรรษที่

1970 จีนหันไปสร้างแนวร่วมกับองค์การอาเซียนเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต แต่ก็ขัดแย้งกับมิตรเก่าอย่างเวียดนามในกรณีการรุกรานกัมพูชา และอีกเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้จีนเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อเข้ามาใกล้ชิดประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงคือ การชุมนุมทางการเมืองที่หน้าจัตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี 1989 ที่จบลงด้วยความสูญเสีย การประณาม และถูกกีดกันจากประชาคมระหว่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในโลกตะวันตก (Zhao. 2001 : 88)

ผลการศึกษาในประเด็นเรื่องการขยายบทบาทภายหลังยุคสงครามเย็นของจีน สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงและจีนของโกสุมภ์ สายจันทร์ (2549 : 24-32) ซึ่งพบว่าระบบการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงหลังจากยุคสงครามเย็น ทำให้จีนเข้าสู่กระแสทุนนิยมโลก จีนไม่ปรารถนาที่จะให้โลกมีหลายขั้วอำนาจ ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อความมั่นคงของจีนมากกว่า ดังนั้นจีนจึงพยายามผูกสัมพันธ์กับประเทศขนาดเล็กในภูมิภาคใกล้เคียง เพื่อรักษาความเป็นมหาอำนาจทางภูมิภาคเอาไว้ (Regional Power) จีนจึงดำเนินนโยบายเรื่องความมั่นคงพร้อมกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อีกทั้งผลจากการปฏิรูปประเทศในสมัยเติ้ง เสี่ยว ผิง ทำให้เขตเศรษฐกิจมณฑลยูนนาน มีอิสระในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ ดังนั้นยูนนานมีความคิดที่จะบุกเบิกหาทางออกสู่ทะเลเพื่อเชื่อมยูนนานกับโลกภายนอก และต้องการกระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อีกทั้งรัฐบาลจีนเองยังได้จัดความสัมพันธ์กับประเทศที่ประชิดจีนเป็นอันดับแรก จีนให้ความสำคัญกับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก เพราะเหตุผลทางภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคง รัฐบาลจีนจึงประกาศให้ยูนนานเป็นประตูสู่การปฏิสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ บทความ Great Power and Southeast Asian Regional Security Strategies : Omni -Enmeshment, Balancing and Hierarchical Order ของ Evelyn Goh ซึ่งพบว่าบทบาทของมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็น ทำให้การดำเนินนโยบายรวมทั้งทางด้านยุทธศาสตร์เปลี่ยนแปลงพร้อมกับการก้าวขึ้นมาของจีน จีนต้องเข้ามาดำเนินความสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงมากขึ้นเพื่อช่วงชิงบทบาทและอิทธิพลเหนือมหาอำนาจอื่นๆ เกิดปัญหาว่าประเทศต่างๆควรจะต่อต้านหรือว่าคล้อยตาม และควรดำเนินนโยบายตอบสนองอย่างไร นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศต่างๆของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลือกที่จะไม่เข้าข้างมหาอำนาจใดทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน นอกจากนั้น รัฐหลักๆ (Key Southeast Asian States) พยายามที่สร้างระเบียบของภูมิภาคขึ้นมาเองและดำเนินการแบบเกี่ยวพันรอบทิศ (Omni - Enmeshment) ต่อมหาอำนาจและอิทธิพลอันซับซ้อนของการถ่วงดุลอำนาจ ในระบบภูมิภาคยุคใหม่ ซึ่งในกรณีของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง จีนเป็นตัวแสดงหลักที่ทรงบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองสูงสุดในขณะนี้ (Goh. 2005 : 16-22)

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ยศ สันตสมบัติ (2553 : 7) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำคัญของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงต่อจีน พบว่า ผู้นำจีนตระหนักดีว่าการ ขยายอิทธิพลทางการค้า และการลงทุนของจีน อาจสร้างความวิตกกังวลให้แก่เพื่อนบ้านและประชาคมโลก รัฐบาลจีนเอง กังวลว่าสหรัฐ รัสเซีย อินเดีย ญี่ปุ่น และประชาคมยุโรปอาจมีปฏิกิริยาตอบสนอง ด้วยความ พยายามที่จะหยุดยั้งการเจริญเติบโตของจีนให้อยู่ภายในขอบเขตที่ควบคุมได้ ด้วยเหตุนี้เอง อนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและอุษาคเนย์ จึงเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับจีน ในการแหวกฝ่า วงล้อมของการปิดกั้นและควบคุมจากคู่แข่งอื่นๆ เมื่อวิเคราะห์พบว่าในยุคสงครามเย็นสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรได้วางแนวปิดล้อมจีน โดยสร้างพันธมิตรในประเทศรอบนอกจีนในลักษณะล้อมกรอบ ตั้งแต่ทางภาคตะวันออกคือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน ภาคใต้คือ อินเดีย ปากีสถาน ภาคตะวันตกคือ กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกและรัสเซีย จีนจึงจำเป็นต้องสร้างพันธมิตร เช่นเดียวกันเพื่อความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับจีน คืออนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ ยศ สันตสมบัติ พบว่าภายหลังยุค สงครามเย็นอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงยังคงความเป็นที่สนใจ ในมิติทางด้านเศรษฐกิจของ สหรัฐอเมริกา รวมถึง ญี่ปุ่นและจีน ด้วย โดยประเทศมหาอำนาจ ทั้งสามล้วนแสดงท่าทีด้วยการเสนอความช่วยเหลือด้านการเงินและด้านวิชาการ ผ่านองค์กร และ โครงการต่างๆ อาทิ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub Region : GMS) ทว่าท่ามกลางสถานะ เศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 2008 -2010 ได้ทำให้อิทธิพลของสหรัฐและญี่ปุ่นลดลงไปมาก ตรงข้าม กับจีน

ที่เศรษฐกิจยังคงขยายตัวอย่างแข็งแกร่งและร้อนแรง จีนได้ขยายการลงทุนและให้ความช่วยเหลือ ประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นเป็นลำดับหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะสะท้อนนัย ทางเศรษฐกิจแล้ว เป็นการสะท้อนถึงนัยระบบการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลง

6. ท่าทีของสหรัฐอเมริกาและอินเดีย

ผลการศึกษาพบว่า สหรัฐอเมริกาและอินเดีย เป็นสองประเทศมหาอำนาจ ที่มีศักยภาพสามารถแข่งขันช่วงชิงบทบาทนำในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงกับจีนได้ ด้านของ สหรัฐอเมริกามีความหวาดระแวงต่อการเจริญเติบโตทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีน การสกัดกั้น และปิดล้อมการเจริญเติบโตของจีนจึงต้องแข่งขันกับจีนเพื่อช่วงชิงบทบาทนำในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ โขง ด้านของอินเดีย เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเมืองที่กำลังเติบโตในระดับสูง อินเดียมุ่งหวังการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงให้

มากขึ้น โดยผ่านพม่า ซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์ของจีนและอินเดียสอดคล้องกัน ดังนั้นบทบาทของจีนที่เพิ่มมากขึ้นในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงจึงเป็นการขัดผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดียในเวลาเดียวกัน

ผลการศึกษาคือสอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์จีนกับอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ประภัสสร เทพชาตรี (2553 : 19-21) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านความมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนต้องเข้ามาแสดงบทบาทมากขึ้นในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง “สำหรับปัจจัยพื้นฐานของสหรัฐคือยุทธศาสตร์พื้นฐานของสหรัฐต่อจีน คือมองว่าจีนกำลังเป็นภัยคุกคามมากขึ้น เป็นคู่แข่ง และท้าทายการเป็นเจ้าครองโลกของสหรัฐมากขึ้นเรื่อยๆ และมองว่า เป้าหมายหลักของจีนคือ การกล่าวขึ้นมาเป็นเจ้าในระดับภูมิภาค และในระยะยาว ก็จะเป็นในระดับโลก ดังนั้น ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐคือนโยบายปิดล้อมจีน เพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง”

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาของ ประภัสสร เทพชาตรี พบว่า การพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศของจีนปัจจุบันรุดหน้าไปไกลถึงขั้นสามารถสร้างจรวดเพื่อส่งดาวเทียมและล่าสุดสามารถส่งมนุษย์อวกาศชาวจีนได้สำเร็จ ซึ่งไปเสริมสร้างการพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารของจีนให้ดูน่าเกรงขามมากขึ้น นอกจากนี้ยังประสบความสำเร็จในการสร้างจรวดนำวิถีระยะไกล และอากาศยานความเร็วสูงประเภทต่างๆ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการทหารของจีนไม่เพียงทำให้ประเทศที่มีผลประโยชน์ ขัดแย้งโดยตรงกับประเทศจีนเกี่ยวกับดินแดนและพรมแดนมีความวิตกกังวลเท่านั้น แต่ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น อินเดีย กลุ่มประเทศเช่นประชาคมยุโรป และกลุ่มประเทศอาเซียนยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของจีนจากประเทศที่อ่อนแอในศตวรรษที่ 20 กลายเป็นประเทศมหาอำนาจระดับโลกในต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะมีผลกระทบต่อดุลอำนาจทางการเมือง การทหารและเศรษฐกิจไม่เพียงแต่ของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง แต่ทั้งกับภูมิภาคเอเชียและโลก

ด้านของอินเดีย ผลการศึกษาคือสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของนักวิชาการอินเดีย China Factor in India' s Ties with South-East Asia ในหนังสือชื่อ India and ASEAN : The Politics of India's Look East Policy ของ ซาวารัน ซิงห์ (Sawaran Singh) และ เจ วี ซี ไนดู (G.V.C. Naidu) แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านจีนต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินเดียว่า จีนเข้ามามีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้มาก่อนประเทศอินเดียนานแล้ว และอินเดียอาจจะเสียเปรียบจีน ดังนั้นอินเดียจึงเน้นการขยายบทบาทของตนในเชิงยุทธศาสตร์เป็นหลัก โดยอินเดียจะใช้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง เป็นจุดยุทธศาสตร์หลักในการปิดล้อมการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคนี้ (Singh. 2001)

ผลการศึกษาในประเด็นเดียวกันนี้สอดคล้องกับงานศึกษาเรื่องความสัมพันธ์จีนกับพม่าของ จิตพร จิระสวัสดิ์ (2543 : 41-45) ซึ่งพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับพม่า

ต่างเป็นการตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ จีนใช้พม่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงและการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมไปถึงอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ตลอดจนให้ความสนับสนุนและอุ้มชูพม่ามิให้ประชาคมโลกประณามในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน การกระทำของจีนนี้เป็นไปเพื่อสร้างอิทธิพลเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติจีน แต่ในขณะเดียวกัน พม่าก็ได้รับประโยชน์ทั้งจากการสร้างถนนการค้าบริเวณชายแดนที่มีมูลค่าสูง การสร้างกองกำลัง เพื่อต่อการปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหาร การดำเนินความสัมพันธ์เช่นนี้ สร้างความหวาดระแวงให้กับอินเดียในฐานะที่เป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกับพม่า อาเซียนและอินเดียต่างพยายามไม่เข้าไปคว่ำบาตรหรือโคดเคี้ยวต่อพม่า และใช้การดำเนินการที่เรียกว่า การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) กับพม่า รวมทั้งการยอมรับพม่าเข้าสู่องค์การอาเซียน และ ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation : BIMSTEC) ทั้งนี้เพราะอินเดียและอาเซียนเกรงว่า ถ้าหากทำการโคดเคี้ยวรัฐบาลทหารพม่าแล้ว จะทำให้พม่าหันไปพึ่งพาจีนมากขึ้น นั่นย่อมหมายถึง การขยายอิทธิพลของจีนที่มากและสะดวกขึ้นในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่พม่าก็พยายามสร้างความเป็นตัวเองในนโยบายต่างประเทศมากขึ้น เห็นได้จากการปฏิเสธความช่วยเหลือของจีนหลายโครงการการแลกเปลี่ยนระหว่างสองประเทศมีความถี่น้อยลง ตลอดจนการปฏิเสธเงินกู้ของจีนจำนวน 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำไปซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ การเพิ่มความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีนต่อประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงผ่านการเข้าไปมีบทบาทในพม่า ปัจจัยด้านความมั่นคงและการเมืองระหว่างประเทศจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ผลการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาและข้อคิดเห็นของ Sawaran Singh, G.V.C. Naidu และ ฐิติพร จิระสวัสดิ์ พบว่าในกรณีของอินเดีย เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นและอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นภูมิภาคที่อยู่ระหว่างอินเดียและจีน ดังนั้น การดำเนินนโยบายบางประการต้องมีการเผชิญหน้ากันในเขตที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะในพม่า ซึ่งรัฐบาลจีนให้ความช่วยเหลือรัฐบาลทหารของพม่า มาตั้งแต่ ค.ศ. 1988 ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความมั่นคงของอินเดียที่ต้องการขยายอิทธิพลของตนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้พม่าเป็นสะพานเชื่อมไปยังประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวโน้มการแข่งขันเพื่อแสดงบทบาทในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงระหว่างจีนกับอินเดียจึงคงดำเนินต่อไปตราบเท่าที่ทั้งสองประเทศมีความจำเป็นร่วมกันต้องเปิดความสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

บทสรุป

อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงไม่ใช่แค่พื้นที่แก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาระหว่างมณฑลตะวันออก-ตะวันตก หรือเป็นพื้นที่ในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีของจีน ในเชิงการขนถ่ายระบายสินค้าและแหล่งทำมาหากินของคนจีนในมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีเท่านั้น จีนมีสถานะและมีบทบาทหลายอย่างในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจุบัน จีนเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ต่อประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จีนเป็นประเทศผู้ให้กู้รายใหญ่ที่สุดแก่กัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ขายอาวุธยุทโธปกรณ์รายใหญ่ที่สุดแก่พม่า กัมพูชาและลาว อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาและการพัฒนาระบบอาวุธแก่พม่าและลาว จีนเป็นผู้ได้รับสัมปทานในการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในกัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ลงทุนปลูกสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันขนานใหญ่ในเขตภาคเหนือของลาวและกัมพูชา จีนเป็นผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอในกัมพูชาและลาว สินค้าจีนไหลบ่าท่วมตลาดที่อยู่ติดชายแดนพม่า ลาว เวียดนาม รวมทั้งตลาดในเขตชายแดนของประเทศไทยทุกแห่ง จำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักในทุกประเทศของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจัยและผลประโยชน์ที่จีนมีในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีความซับซ้อนและมีหลายประการด้วยกัน การศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองจีนจึงต้องใช้การวิเคราะห์ทั้งในระดับภายในและภายนอก ตามแนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันของ James N. Rosenau (1969a : 7) ได้อธิบายไว้ว่า “ปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกประเทศต่างก็มีอิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลของประเทศใดประเทศหนึ่ง ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่งออกไป” ปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนต้องส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือร่วมไปถึงให้ความช่วยเหลือประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง พบว่าปัจจัยภายในประเทศของจีนที่สำคัญคือ จีนกำลังเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ใหม่

มองในแง่ปัจจัยภายในประเทศ เช่น ความขัดแย้งระหว่างการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของเมือง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของประชากรในเมืองแถบฝั่งตะวันออก กับปัญหาการขาดแคลนด้านทรัพยากร เช่น พลังงาน น้ำจืด ที่ดิน และแร่ธาตุ เป็นต้น ได้รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ไปพร้อมกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและช่องว่างทางรายได้ระหว่างประชาชนในเมืองกับประชาชนในชนบท มองในแง่ปัจจัยภายนอกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาขนาดใหญ่ที่ผงาดขึ้นอย่างรวดเร็ว จีนนอกจากต้องเผชิญกับ การสกัดกั้นที่มาจากอุดมการณ์ทางการเมืองและแนวความคิด

ในยุคสงครามเย็นแล้ว ทั้งยังต้องเผชิญกับการถูกจำกัดจากกฎระเบียบและระบบเศรษฐกิจการเมืองนานาชาติ ที่ในปัจจุบันจีนกำลังถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด เช่น ปัญหาสิทธิมนุษยชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสถานการณ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคที่มีอยู่อย่างรอบด้าน ซึ่งล้วนทำให้จีนต้องการยกระดับการวางแผนการพัฒนาประเทศแบบบูรณาการที่รวมทั้งการพัฒนาภายในและการเปิดสู่ภายนอกไปพร้อมกัน ให้สมบูรณ์และมีเสถียรภาพเช่นความสำเร็จใน 3 ทศวรรษที่ผ่านมา

ระบบการเมืองระหว่างประเทศของจีนมีทั้งโอกาสและภัยคุกคามในขณะเดียวกัน โอกาสคือการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุนของจีนที่ขยายไปทั่วโลก ในขณะที่ภัยคุกคามคือความคิดหวาดระแวงที่มีต่อจีนจากการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว และการสกัดกั้นการขยายตัวของจีนจากประเทศมหาอำนาจ จีนจำเป็นต้องเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงให้เหนียวแน่นเพื่อประกันความมั่นคงในระดับชาติของจีนเช่นเดียวกัน การเข้ามาลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจรวมไปถึงเสริมสร้างบทบาทของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจึงเป็นการตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของจีนในด้านต่างๆ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ห้จะพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยมใหม่ของ Kenneth Waltz ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาระบบระหว่างประเทศโดยมีความเชื่อว่ารัฐอยู่ในสถานะของอนาธิปไตย (State of Perpetual International Anarchy) ดังนั้นการแสวงหาหลักประกันที่มั่นคงที่สุดของจีนคือ การมีบทบาทและรักษาอิทธิพลในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ทว่าท่ามกลางบทบาทที่เพิ่มบทบาทมากขึ้น ปัญหาสำคัญที่น่าเป็นห่วงและถูกจับได้ว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 2 ประการคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการสร้างเขื่อนและการพัฒนาทรัพยากรของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และปัญหาการเคลื่อนย้ายของประชากรจีนที่เข้ามาประกอบอาชีพและลงทุนในประเทศต่างๆในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นปัญหาที่ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลมณฑลของจีน รวมไปถึงรัฐบาลของประเทศต่างๆในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงต้องให้ความร่วมมือและร่วมกันแก้ไขต่อไป

บันทึกท้ายบท

¹ แผนพัฒนาฉบับที่ 11 ใช้ระหว่างปี 2006-2010 หลักการสำคัญข้อที่ 2 คือ ส่งเสริมการพัฒนาในภาคชนบทเป็นพิเศษ ลดช่องว่างความเจริญระหว่างเมืองกับชนบท มณฑลชายฝั่งกับมณฑลอื่นๆภายในประเทศ เน้นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรและการเคลื่อนย้ายแรงงานในชนบทเร่งปรับปรุงสภาพแวดล้อมคุณภาพชีวิตของชาวชนบทให้ดีขึ้น